

Posudek oponenta na diplomovou práci

Jméno a příjmení studenta:	Bc. Mikhail Pashkevich
Téma práce:	Radikální strana Srbska v první fázi vývoje tzv. republiky 5. října: cesta radikální strany od zhroutení Miloševićova režimu do vítězství ve volbách v r. 2003
Ústav/katedra:	Katedra jihoslovanských a balkanistických studií
Vedoucí práce:	Prof. PhDr. Jan Pelikán, CSc.
Oponent práce:	PhDr. Boris Moskvic

Události 5. října 2000 jsou v srbském prostředí neodmyslitelně spjaté s dosud nejmohutnějšími demonstracemi proti vládě Slobodana Miloševiće. Ty nakonec vedly nejen k jeho pádu, ale staly se i milníkem srbských politických dějin. Nově nastupující mocenská elita tvořená představiteli názorově i ideově heterogenní koalice opozičních stran (DOS), se ve veřejném prostoru prezentovala jako demokraticky vybraná reprezentace, jež ukončila nejen „temnou“ Miloševićovu éru, ale i několik dekád trvající období poznamenané totalitou a autoritářstvím. Předáci DOS vnímali svou historickou roli především v kontextu právě odstartované tranzice, která měla Srbsko provést hlubokými demokratizačními změnami a radikálními strukturálními reformami, jaké zažily ostatní postkomunistické státy během devadesátých let. Dle takových úvah se Srbsko na počátku nového milénia mělo dočkat dlouho odkládané všestranné politické a společenské obrody, jež by definitivně ukončila chaos a násilnosti devadesátých let a učinila z něj součást moderní civilizované Evropy.

A právě do období prvních tří let post-miloševićovské éry situuje Mikhail Pashkevich téma své diplomové práce. V ní se rozhodl svou pozornost obrátit nikoliv na kroky vládnoucí koalice DOS, a sledovat tedy vývoj po 5. říjnu 2000 z perspektivy „vítězů“, ale naopak na aktivity Srbské radikální strany (SRS), která byla společně s Miloševićovými socialisty řazena do „poraženého tábora“. V rámci své podrobné analýzy – založené převážně na náročném rešerši dobového tisku, ale také například na parciálním studiu stenogramů z jednání srbského parlamentu – se Pashkevich pokusil odpovědět na otázku, jak se z tohoto minulostí zatíženého a nemalou částí médií i veřejnosti zavrhaného politického subjektu stal na sklonku roku 2003 pro mnohé překvapivý vítěz srbských parlamentních voleb.

Politiku SRS v čele s excentrickým Vojislavem Šešeljem sledoval Pashkevich nejen v detailním chronologickém rámci, tedy od října 2000 do prosince 2003, ale také s ohledem na klíčové oblasti tehdejší srbské politiky. Přesvědčivě ukázal, jak se Šešeljovi radikálové dokázali velmi rychle zorientovat v nových poměrech tzv. republiky 5. října, a jakým způsobem se profilovali jako jediná autentická a konzistentní opozice vůči vládnoucí koalici DOS. Politickou strategii SRS pak Pashkevich konkrétně analyzoval např. v jejím přístupu k statusu Vojvodiny, kosovské otázce či v oblasti spolupráce s haagským tribunálem. Jednou z nesporných předností předkládané diplomové práce je, že se v těchto bodech ani zdaleka nezaměřovala jen na výčet populisticky laděných, záměrně provokativních až bizarních výroků předáků SRS, čímž by jen dodatečně potvrzovala její extrémistickou image. Autor se naopak velmi vyváženě snažil zachytit i obratný, místy až překvapivě umírněný a promyšlený postup radikálů na srbském politickém kolbišti. Tento „racionální prvek“ v činnosti SRS se mimo jiné projevil v citlivějším a působivějším výběru sociálních témat, a to nejen během předvolebních kampaní či v houževnaté – řečnické i zákonodárné – aktivitě poslanců SRS na půdě srbského parlamentu. Je zřejmé, že M. Pashkevich zmiňuje tyto méně nápadné aspekty politické praxe SRS nikoliv proto, aby tím snad legitimizoval či objektivizoval její – i v rámci odborného prostředí apriorně a důrazně kritizovanou – politickou činnost, ale především aby vysvětlil složité okolnosti, které nakonec v prosinci 2003 vedly k vítězství SRS v parlamentních volbách. Nejen tento záměr se M. Pashkevichovi v předkládané práci podařilo splnit více než solidně.

Jakkoliv se práce M. Pashkeviche zaměřuje primárně na aktivity srbských radikálů, představuje zároveň nezanedbatelný příspěvek k výzkumu rané fáze post-miloševićovského období jako takového. Nejen na příkladu vzájemné interakce mezi SRS a vládnoucími kruhy z řad DOS totiž ukazuje komplikovanou realitu ve společnosti, která na jedné straně ve své většině podporovala demokratizační kurz a nutnost radikální politické reorientace, na straně druhé ale stále velmi citlivě vnímala komplex problémů souvisejících s národnostní otázkou a složitým dědictvím devadesátých let. M. Pashkevich dokázal velmi dobře vystihnout dilemata, kterým musela ve sledovaném tříletém období čelit vládní koalice DOS a jež zároveň poskytovala opozici účinný prostor ke kritice a útokům na její adresu. M. Pashkevich ukázal, za použití jakých argumentů a nástrojů politického marketingu se SRS nakonec stala nejen dominantní opoziční silou, ale i – jakkoliv osamoceným a koaličně neperspektivním – premiantem srbského politického života. Pashkevich v tomto ohledu také dokázal velmi názorně nastínit i rozdíly mezi SRS a Miloševićovou Srbskou socialistickou stranou, která se po

5. říjnu 2000 ocitla v hluboké vnitřní krizi. Socialisty vedle břemene její vládní minulosti citelně oslabilo i Miloševićovo vydání soudnímu tribunálu v Haagu. Radikálům se však podobný osud vyhnul, a to i přes to, že se také Šešelj počátkem roku 2003 zmíněnému tribunálu – dokonce dobrovolně – vydal, aby tam čelil obvinění z válečných zločinů.

Práci by v samotném závěru snad neuškodil stručný nástin toho, jak vyzněly srbské parlamentní volby z prosince 2003 z hlediska vývoje následných měsíců a jakým konkrétním způsobem se odehrál politický bojkot vítězné SRS. To však nic nemění na tom, že samotné chronologické vymezení diplomové práce je oprávněné, logické a z hlediska náročnosti podniknutého výzkumu i více než dostačující.

Předkládaný text splňuje základní požadavky kladené na tento typ závěrečné práce. Vedle již zmíněných předností je nutné vyzdvihnout její promyšlenou, ale zároveň přehlednou strukturu, i analytický vhled do zkoumaných oblastí jinak nepřehledné srbské politické scény. Práci se ovšem pochopitelně nevyhnuly i některé nedostatky. Mezi ně lze vedle občasných překlepů zařadit opakující se formulační, stylistické či gramatické nepřesnosti (nepříliš adekvátní užívání pojmu „tranzit“ pro označení přechodu k politickým poměrům po 5. říjnu 2000, který je navíc místy nesprávně zaměňován s termínem „tranzice“; nesprávné skloňování některých srbských vlastních jmen a výrazů; kolísavé psaní Dj/Đ apod.). Ač bylo již výše oceněno, že M. Pashkevich provedl detailní rešerše dobového bělehradského tisku, v případě závěrečné práce tohoto stupně by jistě bylo také vhodné, pokud by její výzkum v daleko větší míře reflektoval i dosavadní stav bádání, a tedy i sekundární zdroje. Jakkoliv pro samotnou analýzu politiky Srbské radikální strany takové komplexnější odborné zpracování stále chybí, k dispozici je ne zcela zanedbatelná literatura, která se (ač z rozličných oborových a metodických perspektiv) tematicky zaměřuje právě na éru tzv. republiky 5. října a jež je navíc aktuálně přístupná i českým badatelům (A. MOLNAR, *Ustavni haos prve revolucionarne rotacije u Srbiji: 5. oktobar 2000–27. jul 2012. Sociološkopravna studija*, Beograd 2008; M. UVALIĆ, *Tranzicija u Srbiji: ka boljoj budućnosti*, Beograd 2012; T. KULJIĆ, *Tranzicija uma: sociološki ogledi o promeni opredeljenja humanističke inteligencije u Srbiji*, Beograd 2014 ad.). Z tohoto nedostatečného zohlednění existující literatury pravděpodobně vychází i absence zevrubnějšího rozboru dosavadního bádání a vymezení přístupu ke zkoumané problematice, jež by měly být standartní součástí diplomové práce. Místo toho autor v úvodu jen letmo zmiňuje několik autorů, kteří se tématu věnovali.

Bez ohledu na tyto – vzhledem k celkové úrovni předkládaného textu spíše dílčí – nedostatky, práci jednoznačně doporučuji k obhajobě a navrhuji ji hodnotit stupněm „výborně“.

V Praze dne 22. srpna 2020

PhDr. Boris Moskovič